

СЕКЦІЯ 2 МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ В СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

FACTORS FOR BUILDING TRUST IN THE STUDENT ENVIRONMENT

УДК 316.37.013.78

Миколук С.М.

кандидат економічних наук,
викладач кафедри психології
та соціальної роботи
Тернопільський національний
економічний університет

У статті розглядається довіра як суспільний феномен молоді. Аналізуються результати дослідження, здійсненого в Коледжі економіки, права та інформаційних технологій Тернопільського національного економічного університету.

Ключові слова: довіра, формування довіри, студентське середовище, соціологічне дослідження, респонденти.

В статье рассматривается доверие как общественный феномен молодежи. Анализируются результаты исследования, проведенного в Колледже экономики, права

и информационных технологий Тернопольского национального экономического университета.

Ключевые слова: доверие, формирование доверия, студенческая среда, социологическое исследование, респонденты.

The article considers trust as a social phenomenon of youth. The results of the research carried out at the College of Economics, Law and Information Technologies of the Ternopil National Economic University are analyzed.

Key words: trust, confidence building, student environment, sociological research, respondents.

Постановка проблеми. Людина народжується з потребою довіри, живе з нею і розвиває її в собі. Кожен із нас несе почуття довіри і ділиться ним з іншими людьми. Завдяки цьому народжуються мрії, які згодом стають переконаннями, ідеями. Цей шлях продиктований прямою чи опосередкованою вірою в себе, у свої сили, у свою спроможність довіряти чи не довіряти іншим людям, спілкуватися з людьми і зберігати при тому свою індивідуальність. Під довірою розуміють відкриті, позитивні взаємини між людьми, що ґрунтуються на впевненості в порядності й доброзичливості іншої людини, з якою сторона, яка довіряє, знаходиться в певних політико-комунікаційних відносинах. Довіра є ключем, що формує молодіжне середовище та відкриває світ для людини і людину для світу. У сьогоденні успіх багатьох процесів залежить від того, які взаємини складаються між людьми, включеними у відносини. Відомо, що саме довіра народу є основним чинником стабільності держави. Саме тому аналіз проблем формування довіри в молодіжному середовищі, виокремлення їх детермінуючих факторів стали важливими для подальшого соціального розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про проблеми формування довіри в українському суспільстві свідчить той факт, що дослідники фіксують руйнацію усталених соціальних норм, розпад традиційних ідентичностей у молодіжному середовищі України. За даними держстатистики, на початок 2017–2018 навчального року чисельність студентів

становила 208,6 тисяч осіб, що здобувають освіту в навчальних закладах I–II рівнів акредитації, та 1330,0 тисяч осіб, що навчаються в установах III–IV рівнів акредитації (без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях [2]). Переконання, що формуються в період студентського життя, зазвичай визначають рівень довіри та становлять основу напрямку подальшої діяльності. Важливість вивчення студентства у фокусі дослідницького інтересу зумовлює і той факт, що саме студентство є прогресивною та найбільш активною частиною молоді, яка через свою довіру формує ставлення до ключових цінностей та впливає на стабільність і розвиток українських реалій.

Загальні засади становлення особистості, формування довіри в суспільстві представлені в роботах С. Шандрука [4]. Окремі важливі питання соціологічного дослідження молодіжного середовища містяться в доробках В. Біскупа [1]. Маніпуляції становлення довіри в передвиборчих перегонах досліджено в роботах А. Фурмана, А. Гірняка [3].

Постановка завдання. Незважаючи на досить широкий спектр напрямів дослідження, майже відсутніми є дані щодо основних факторів формування довіри у молоді, особливо в навчальному середовищі. Саме тому метою даної статті є спроба відобразити розуміння поняття «довіра» та факторів її формування у сприйнятті молоді, зокрема студентської спільноти. На основі даних,

отриманих у результаті власного дослідження та на підставі проаналізованих джерел, планується виокремити основні аспекти довіри та запропонувати ряд практичних рекомендацій спеціфіки формування довіри в студентському середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час проведення авторського дослідження були задіяні студенти коледжу економіки, права та інформаційних технологій Тернопільського національного економічного університету, серед яких 56% осіб жіночої статі та 44% – чоловічої.

За віком респонденти поділились на 16-ти річних – 53%, 17-ти річних – 23%, 18-ти річних – 18% і 19-ти річних – 6%.

Проаналізуємо результати дослідження.

На запитання про те, що таке довіра, 66% опитаних респондентів відповіли, що це необхідна і важлива цінність будь-якої людини, 16% є прихильниками того, що це відкритий обмін поглядами і думками із суттєвих питань, 9% респондентів схиляються до думки, що це негативне явище, яке доводить, що чим більше відкриваєш людям душу, тим імовірніше, що тобою скористаються і зрадять, а інші 9% вважають, що довіра – це одна з умов, що забезпечує громадську стабільність.

Із 66% респондентів, які вважають, що довіра – це необхідна і важлива життєва цінність будь-якої людини, частка 16-річних становить 59%, частка 17-річних – 21%, частка 18-річних – 11% та частка 19-річних – 9%. Варто звернути увагу, що всі 19-річні студенти вважають, що довіра – це необхідна і важлива життєва цінність будь-якої людини (майже 4%).

Із 16% респондентів, які вважають, що довіра – це відкритий обмін поглядами і думками із суттєвих питань, частка 16-річних становить 50%, частка 17-річних – 31%, частка 18-річних – 29%.

Із 9% респондентів, які обрали варіант відповіді, що довіра – це негативне явище, яке доводить, що чим більше відкриваєш людям душу, тим імовірніше, що тобою скористаються і зрадять, частка 16-річних, 17-річних та 18-річних респондентів однакова і становить 33,3%.

Із 9% респондентів, які вибрали варіант відповіді, що довіра – це одна з умов, що забезпечують громадську стабільність, частка 16-річних становить 33%, частка 17-річних – 11%, частка 18-річних – 56%.

Таким чином, тільки 19-річні старшокурсники (100%) розуміють, що довіра є складним феноменом і разом із тим найважливішою цінністю будь-якої людини, що визначає характер не тільки міжособистісних, а й загалом усіх соціальних стосунків. Хоча більшість усіх студентів (66%) обрали саме таку відповідь, але по 9% студентів з інших вікових категорій

(16- та 18-річні) стверджують, що довіра – негативне явище, яке доводить, що чим більше відкриваєш людям душу, тим імовірніше, що тобою скористаються і зрадять. Прикро, що 9% вважають довіру негативним явищем, що свідчить про «незрілість» студентів молодших курсів коледжу.

Як особи жіночої статі, так і чоловічої переважно обрали варіант, який вказує, що довіра – це необхідна і важлива цінність будь-якої людини. Варто зауважити, що на 27% більше так вважають дівчата, ніж хлопці. Проте більше хлопців, аніж дівчат обрали варіант відповіді, який трактує довіру як негативне суспільне явище. Хоча таку відповідь обрали тільки 9% респондентів, хлопців серед них удвічі більше, ніж дівчат.

Таким чином, дослідження виявило, що більшість дівчат розглядають довіру як необхідну та важливу складову частину розвитку особистості. У сучасному світі поняття довіри дуже різноманітні. Але більшість дівчат будують нормальні людські стосунки не на холодному розрахунку, а на почуттях довіри.

Дослідження довело, що більшість опитаних респондентів (66%) вважає, що довіра – це необхідна і важлива цінність будь-якої людини. Не всім можна вірити, довіряти та відкривати свою душу. Люди стали корисливими. Можливо, саме тому 9% респондентів вважають довіру негативним явищем, яке доводить, що чим більше відкриваєш людям душу, тим імовірніше, що тобою скористаються і зрадять. Проте це не означає, що варто віддалитися від суспільства та бути замкнутим у собі і нікому нічого не розповідати. Закриватися недовірою назавжди неможливо. Людські відносини дають змогу обирати та створювати середовища з різним рівнем людської довіри. Добре відома приказка «довіряй, але перевіряй». Цей вислів відомий з давніх-давен. Ніхто не застрахований від зради, але без довіри немає життя...

На запитання: «Якщо Ви потрапляєте у складну життєву ситуацію, то, в першу чергу, звертаєтесь до кого?» – отримано такі відповіді: 51% студентів звертаються до батьків, 28% респондентів вирішують проблеми самостійно, 16% опитаних надають перевагу допомозі друзів і лише 5% молоді обирають поліцію.

Серед 51% респондентів, які в першу чергу звертаються за допомогою до батьків, переважають 16-річні студенти, їх частка становить майже 55%, частка 17-річних – 24% , частка 18-річних – 17%, частка 19-річних – 4%.

Із 28% респондентів, які вирішують проблеми самостійно, найбільше 16-річних студентів, їх частка становить 61% , частка 17-річних – 21% , частка 18-річних – 18% .

Серед тих 16% респондентів, які в складній життєвій ситуації звертаються за допомогою до друзів, переважають теж 16-річні, їхня частка

становить 44%, частка 17-річних – 25%, частка 18-річних – 12%, частка 19-річних – 19%.

До поліції в складній ситуації звертаються тільки 5% респондентів. Найбільша частка таких респондентів припадає на 18-річних і вона становить 60%, 16-річні та 19-річні студенти прихильні до поліції однаково, їхні частки становлять по 20%.

Цікаво, що серед 19-річних опитаних студентів ніхто не вирішує проблеми самостійно, а 50% з них звертаються за допомогою до друзів. Щодо 16-річних студентів, то більшість із них, тобто 28%, звертаються за допомогою до батьків. Щодо 16-річних, то 17% студентів вирішують проблеми самостійно. Приблизно така ж ситуація складається і з 18-річними. А от 17-річні не є прихильниками того, щоб йти за допомогою до поліції, цей варіант відповіді проігнорували всі 17-річні респонденти.

Серед тих 51% студентів, які, в першу чергу, звертаються до батьків, переважають дівчата (вдвічі більше, ніж хлопці). Ті 16%, хто в складних ситуаціях йде за допомогою до друзів, то їх однакова кількість – по 50%, як і хлопців, так і дівчат. Майже така ж ситуація і зі зверненням до поліції. Тільки 5% респондентів обрало цей варіант. Серед тих 28% респондентів, хто вирішує проблеми самостійно, є більше студентів чоловічої статі, ніж жіночої, що становить 61% та 39% відповідно.

Найкращим радником для молоді є мати або батько – 57% респондентів обрало саме таку відповідь (це може свідчити про високий рівень довіри дітей до батьків), частина студентів схиляється до того, що це друг (подруга) – 17% респондентів. Дехто довіряє лише собі – 14%. За порадою до осіб протилежної статі звертається 6% опитаних, а 3% молодих людей шукають поради в Інтернеті, така ж кількість осіб має інших радників.

Таким чином, найкращим радником назвали матір та батька 57% респондентів. У 16-річному віці 56% звертаються до батьків. Чим старший студент, тим менше він звертається до батьків. До відповіді, що найкращим радником є друг або подруга, схилилося 17% респондентів. І знову ж, чим старший студент, тим менше він довіряє товаришеві. Найбільшу активність до відповіді «я сам собі радник» виявляють 17–18 річні студенти.

Викликає стурбованість той факт, що 3% 16-річних респондентів мають інших радників. Хоча їх кількість незначна, але небезпека дуже велика. Адже батьки втратили довіру в дитини. Дитина не має ані друга (подруги), ані коханої людини. Сумним виявляється те, коли діти зв'язуються із зграєю шахраїв, змушені дружити з тими, хто має в суспільстві авторитет, але не сприятливий. Дітям просто нікуди подітися, і вони поповнюють кількість «важких» підлітків.

До відповіді «мама, тато» більш прихильними є дівчата, аніж хлопці, це відповідно 63% та 47%. У другому варіанті (друг, подруга) дівчата теж виявили більшу активність, їх частка становить 71%, а хлопці обрали цей варіант відповіді майже у два з половиною рази менше, з часткою 29%. Проте хлопці є більш прихильними до відповіді «я сам собі радник» і становлять 79% респондентів, що обрали таку відповідь. Частка представниць «прекрасної половини людства», які вважають так само, незначна і становить усього 21%.

Відомо, що щасливі сім'ї всі схожі одна на одну, а кожна неблагополучна нещасна по-своєму. Вкрай важливими є довірливі відносини у родині. Не варто засуджувати і забороняти власну думку дитини. У підлітка обов'язково повинна бути свобода у виборі друзів, інтересів, симпатій і антипатій. Не варто батькам нав'язувати свою думку. Контроль повинен бути, але ненав'язливий. Тільки тоді діти стануть «справжніми чоловіками» та «справжніми панянками».

Відповіді на питання анкети про те, чи мають студенти людину, якій довіряють повністю, показали, що 56% опитаних дали відповідь «так». Менше респондентів, тобто 28%, обрало варіант «ні». Потрібно відзначити: анкетування визначило, що деяким респондентам важко відповісти на це запитання, їх кількість складає 16%.

Серед 19-річних студентів не виявилось таких, які не мають людини, якій довіряють повністю все, проте таких, кому важко відповісти на це запитання, є 3 особи, інші обрали варіант «так». Респонденти 16-ти та 17-ти років переважно стверджують, що в них є людина, якій вони довіряють повністю. Кількість таких респондентів становить 55% та 30%. Решта припадає на респондентів 18-ти та 19-ти років, що становить 9% та 6%. Більша частина 18-річних студентів обрала відповідь «ні» – 36%. Також таку відповідь обрали 16-річні студенти, їх частка становить 54%, та 17-річні з часткою 10%. Втішним є те, що більшість студентів мають людину, якій довіряють.

Згідно з анкетами, 62% дівчат мають людину, якій довіряють повністю, щодо хлопців, то таких є менше – 38%. Варіант відповіді «ні» підтримало 54% чоловічої статі і 46% жіночої статі. Решті 16% респондентів було важко відповісти на запитання, їх диференціація за статтю практично однакова і становить по 50%.

Більшість студентів довіряють своїм батькам, але не все їм розповідають – 54%, щодо тих, які довіряють і розповідають усе, то їх – 30%. Деякі респонденти не вважають довіру до батьків необхідною – 10%, а інші 6% обрали варіант відповіді «важко відповісти».

Потрібно відзначити, що анкетування визначило, що 59% осіб 16-річного віку

довіряють батькам, але розповідають їм не все, таку точку зору підтримують 22%, котрі мають 17 років, 16% осіб 18-ти років та 3% осіб 19-ти років. Виявилось, що лише 3% осіб 19-річного віку довіряє батькам і все їм розповідає.

Серед тих респондентів, які не довіряють батькам і не вважають це необхідним, більшість хлопців (60% на 40%). Серед тих, які довіряють батькам, але розповідають їм не все, – 59% жіночої статі та 41% чоловічої. Перший варіант відповіді «так, я розповідаю їм усе» підтримало 30% опитаних студентів, з яких 60% є представниками жіночої статі і 40% – чоловічої статі.

Довіра – це стан душі, який дає змогу людині бути відкритою, відвертою, прямо й чесно ділитися з іншою людиною своїми думками (навіть якщо вони не дуже й гарні), бажаннями (навіть якщо вони й не цілком «правильні»), тривогами (хай і перебільшеними). При цьому той, хто довіряє, знає: він може розраховувати на увагу, зацікавленість, турботу іншого; його почуття і потреби поважають і визнають. Прикро, що за результатами анкетування виявилось, що все розповідають батькам тільки 30% респондентів, а 10% респондентів узагалі не вважають це необхідним.

Очевидно, батькам опитаних студентів не вдалося показати дітям власний приклад довірливого та доброзичливого ставлення до членів своєї сім'ї. Адже діти копіюють дії дорослих, насамперед батьків, та добре розуміють, що довіра батьків до дітей породжує довіру дітей до батьків. Причому важливо, щоб батько та мати ставились до дитини та один до одного з турботою та повагою. Пригадаймо народну мудрість: «Якщо батько каже «так», а мати – «сяк» – росте дитина, як будяк!». Очевидно, не все гаразд у родинах респондентів. Але тішить те, що все-таки більшість студентів довіряють своїм батькам.

Висновки з проведеного дослідження.

1. Дослідження показало, що 9% студентів стверджують, що довіра – це негативне суспільне явище, яке доводить, що чим більше відкриваєш людям душу, тим імовірніше, що тобою скористаються і зрадять.

Коли людина так вважає, то в неї формується образ недовіри до світу, до оточення. Вона постійно відчуває депресію, тривогу, страх, ворожість до інших. Така молода людина не довіряє знайомим, друзям, близьким і далеким родичам, а часом і собі. У такому випадку студенту складніше подолати процес соціалізації, а його адаптація відбувається з ускладненнями і протиріччями (а може й взагалі не відбутися або відбутися частково). Люди з такими упередженнями мають проблеми зі спілкуванням, не можуть розвиватися повноцінно, обмінюватися досвідом, навчатися, знаходити друзів.

2. Виявлено, що 10% респондентів не довіряють своїм батькам і не вважають це необхідним. Якщо студент втратив довіру до своєї сім'ї, це призводить до його замкнутості, самотності та невпевненості в собі, адже сім'я – найвища цінність на Землі, яка робить життя кожної людини щасливим, повноцінним, плідним. Сім'я – це справжній університет людських відносин, в якому людина росте, розвивається і вдосконалюється, тому ще стародавні латиняни вважали: «Сильна сім'я – сильна держава». Діти, які не довіряють своїм батькам, виростають зовсім не пристосованими до життя. Вони не вміють справлятися з проблеми, часто це призводить до того, що вони потрапляють у погані компанії, стають злочинцями.

3. Згідно з дослідженням, 19-річні студенти не вирішують власні проблеми самостійно, батьківська опіка робить «ведмежу послугу», не дозволяючи їм ставати рішучими та незалежними особистостями. Такий студент не зможе стати успішним, знайти своє покликання в житті.

За результатами дослідження розроблено ряд практичних рекомендацій:

1. Для підвищення рівня довіри варто створити «Гарячу лінію довіри» в онлайн-режимі, де кожен студент (за бажанням, анонімно) зможе отримати консультацію і розповісти, що його турбує, це дозволить отримувати поради спеціаліста та оперативно вирішувати проблеми. Очікується, що ця пропозиція допоможе посилити настанову серед студентської спільноти, що довіра – це позитивне явище, яке необхідне для кожної людини, для її життя в соціумі; виявляти і викорінювати все негативне ще в зародку, а не тоді, коли проблема пустила глибокий корінь серед студентства.

2. Для посилення довіри студентів до батьків та підтримки хороших відносин між ними пропонується спільно з практичним психологом у коледжі проводити батьківські збори, організовувати мікродослідження у співтоваристві студентів і батьків, які необхідні для здобуття додаткової інформації про характер і причини виникнення тієї або іншої проблеми, можливі шляхи і способи її вирішення. Очікується, що це допоможе віднайти втрачене взаєморозуміння і довіру батьків та дітей.

3. Для того, щоб студенти могли вирішувати проблеми самостійно, рекомендовано проводити в коледжі тренінги, основними характеристиками якими яких буде довіра і повага учасників один до одного, взаємна підтримка, ставлення учасників до помилок, непорозуміння і конфліктів як до можливостей свого подальшого професійного зростання. Це сприятиме самостійному пошуку вирішення власних психологічних та бізнес-проблем, що є надзвичайно важливим для молодої людини. Очікується, що ця пропозиція допоможе

розвивати внутрішні критерії самооцінки студента, формувати інтерес до себе та інших, сприятиме зростанню довіри між однолітками, й найголовніше – тренуватиме навички самоконтролю і постановки мети.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біскуп В.С. Принципи та технології компетентнісного підходу до формування професійної кар'єрної студентської молоді. *Грані*. 2017. Вип. 19 Ч. 5. С. 61–67.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.06.2018).
3. Фурман А.В., Гірняк А.Н. Передвиборчі технології як інструменти соціально-психологічної взаємодії. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2017. Вип. 39. С.161–166.
4. Шандрок С.К. Становлення креативної особистості: від творчого потенціалу до професіоналізму. *Психологія і суспільство*. 2017. №. 1 (67). С. 139–144.